

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний технологічний університет

Кафедра економіки підприємства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Житомирського державного
технологічного університету

_____ проф. П.П. Мельничук

«__» _____ 201_р.

ПРОГРАМА

*фахових вступних випробувань при прийомі на навчання
за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» спеціальності
7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)»
галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»*

УХВАЛЕНО

на засіданні Приймальної комісії

Протокол № __ від _____ 201_р.

Відповідальний секретар

приймальної комісії

доц. А.П. Дикий

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	3
2. Перелік питань, що виносяться для підготовки до складання фахових вступних випробувань для вступу на навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».....	5
3. Зразок тестових завдань фахових вступних випробувань для вступу на навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».....	6
4. Критерії оцінювання фахових вступних випробувань для вступу на навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».....	7
5. Зразок бланка результатів фахових вступних випробувань для вступу на навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».....	9
6. Методичні вказівки до вирішення тестових завдань	10
7. Рекомендована література.....	21

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма з фахового вступного випробування зі спеціальності 7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» для вступу на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» складена на основі Наказу Міністерства освіти і науки України №1510 від 29.10.13 р. «Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України в 2014 році», Правил прийому до Житомирського державного технологічного університету у 2014 році розроблених на підставі Закону України «Про вищу освіту», «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.1998 р.

Підготовка спеціалістів у ЖДТУ здійснюється на основі кваліфікації бакалавра з метою забезпечення потреб ЖДТУ, інших організацій, установ або підприємств в працівниках, які здобули поглиблені спеціальні вміння та знання інноваційного характеру.

Умови проведення конкурсу на навчання за освітньо-професійними програмами спеціаліста: особи, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра незалежно від джерел фінансування, беруть участь у загальному конкурсі на підставі суми показників які складаються з оцінки, отриманої за фахове вступне випробування та середнього балу додатку до диплому бакалавра. Середній бал додатку до диплому бакалавра обчислюється за 5-бальною шкалою і переводиться у 200-бальну шкалу за таблицею відповідності поданою в Правилах прийому до Житомирського державного технологічного університету у 2014 році.

Мета проведення фахового вступного випробування - перевірка засвоєння студентами матеріалу: обсяг, повнота, науковість, рівень мислення студента, системність знань, застосування вмінь і навичок у розв'язанні стандартних ситуацій.

Для проведення конкурсних фахових вступних випробувань на навчання на базі раніш здобутих освітньо-кваліфікаційних рівнів наказом ректора ЖДТУ створюються фахові атестаційні комісії, діяльність яких регламентується Положенням «Про фахові атестаційні комісії Житомирського державного технологічного університету у 2014 році».

До складу фахової атестаційної комісії входять:

- голова Фахової атестаційної комісії - провідний фахівець кафедри економіки підприємства ЖДТУ;
- члени Фахової атестаційної комісії - особи з числа науково-педагогічних працівників кафедри економіки підприємства ЖДТУ;
- секретар Фахової атестаційної комісії - особа з числа науково-педагогічних працівників або навчально-допоміжного персоналу кафедри економіки підприємства ЖДТУ.

Змістовно-методичне забезпечення вступних випробувань для зарахування бакалаврів на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» за спеціальністю 7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» здійснюють науково-педагогічні працівники кафедри економіки

підприємства ЖДТУ.

На вступні випробування виносяться програмні завдання з наступних дисциплін професійної підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво»:

1. Економіка підприємства.
2. Статистико-економічний аналіз.

Фахові вступні випробування проводяться на основі комплексних індивідуальних тестових завдань, які складаються із теоретичної і практичної частини; містять 50 питань, що оцінюються за 100 бальною шкалою від 100 до 200 балів. Рекомендованими на зарахування до ЖДТУ на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста можуть бути вступники, які набрали не менше 124 балів з фахового вступного випробування.

Норма часу для проведення фахового вступного випробування – 1 астрономічна година.

Кожний абітурієнт отримує індивідуальний варіант тестового завдання, бланк аркушу відповіді студента, чернетку та титульний аркуш зі штампом Приймальної комісії. Перед початком вступного випробування, представники приймальної комісії проводять інструктаж щодо правил виконання вступного тестового завдання.

На аркушах не допускаються будь-які умовні позначки, які б розкривали авторство роботи. Вступник зазначає прізвище тільки у визначених для цього місцях.

Під час проведення вступних випробувань забороняється користуватись електронними засобами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, окрім калькулятора та синьої кулькової ручки.

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «СПЕЦІАЛІСТ»

Економіка підприємства

1. Теорії і моделі підприємства.
2. Основи підприємництва.
3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.
4. Зовнішнє середовище господарювання підприємства.
5. Структура і управління підприємством.
6. Ринок і продукція.
7. Прогнозування і планування діяльності підприємства.
8. Обґрунтування виробничої програми підприємства.
9. Персонал підприємства, продуктивність праці і оплата праці.
10. Інтелектуальний капітал.
11. Основний капітал.
12. Оборотний капітал.
13. Інвестиції.
14. Інновації.
15. Матеріально-технічна база виробництва і виробнича потужність.
16. Матеріально-технічне забезпечення і виробнича логістика.
17. Організація операційної діяльності.
18. Система забезпечення конкурентоспроможності продукції.
19. Витрати підприємства.
20. Товарна і цінова політика підприємства.
21. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання.
22. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.
23. Оптимізація бізнес процесів підприємств.
24. Сучасні моделі розвитку підприємств.
25. Економічна безпека підприємства.
26. Реструктуризація й санація підприємств.
27. Банкрутство й ліквідація підприємства.

Статистико-економічний аналіз

1. Методологічні засади побудови показників для оцінки діяльності підприємства.
2. Економічний механізм використання показників в господарській діяльності.
3. Інформаційні ресурси для побудови показників.
4. Показники формування та використання ресурсів підприємства.
5. Показники фінансового стану підприємства.
6. Показники ефективності господарської діяльності.
7. Показники інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства.
8. Показники організації господарської діяльності.
9. Методика факторного аналізу.
10. Аналіз резервів підвищення ефективності господарської діяльності.

3. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «СПЕЦІАЛІСТ»

Варіант фахових вступних випробувань складається з 50-ти тестових завдань поділених на 2 блоки різних рівнів складності, вирішення яких ґрунтується на вивченні дисциплін передбачених навчальним планом підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства».

Кожне правильно вирішене тестове завдання оцінюється залежно від блоку, до якого завдання належить.

Зразок:

Тестові завдання для абітурієнтів при прийомі на денну (заочну) форму навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності 7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)»

Білет № ____

БЛОК 1. Теоретичні тести з єдиною вірною відповіддю

(кожна вірна відповідь за тестами 1 - 25 оцінюється в один бал)

1. Прибуток — це...

- а) виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівнених до них витрат;
- б) частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність;
- в) виручка від підприємницької діяльності;
- г) дохід підприємства.

2. При плануванні витрат на рекламу їх необхідно віднести до витрат:

- а) адміністративних;
- б) загальновиробничих;
- в) на збут;
- г) складських.

БЛОК 2. Практичні тести з єдиною вірною відповіддю

(кожна вірна відповідь за тестами 26 - 50 оцінюється в три бали)

25. Визначити ціну продукції Б (без ПДВ), якщо чистий дохід від реалізації даної продукції – 516 тис. грн., собівартість реалізованої продукції Б – 430 тис. грн., а обсяг її реалізації – 860 од.

- а) 600 грн.;
- б) 750 грн.;
- в) 550 грн.;
- г) 650 грн..

26. Визначити фондовіддачу на підприємстві, за умови, що чистий дохід від реалізації продукції складає 3000 тис. грн., а середньорічна вартість основних засобів – 1500 тис. грн..

- а) 2;
- б) 0,5;
- в) 2,2;
- г) 1,3.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬО- КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «СПЕЦІАЛІСТ»

Фахове вступне випробування проводиться в письмовій формі.

Тривалість тестування — 1 астрономічна година (60 хвилин).

Тести складаються з 50 завдань теоретичного та практичного характеру:

БЛОК 1. Теоретичні тести з єдиною вірною відповіддю - 25 завдань.

Закрита форма тесту - застосування матеріалу за відомими стандартними алгоритмами та зразками, тобто надаються завдання з вибором однієї відповіді з чотирьох запропонованих варіантів. Кожне завдання (вірна відповідь) оцінюється 1 балом (максимальна кількість за блок 1 = 25 балів).

БЛОК 2. Практичні тести з єдиною вірною відповіддю - 25 завдань.

Закрита форма тесту - застосування програмного матеріалу для вирішення простих задач та ситуацій. Кожне завдання (вірна відповідь) оцінюється 3 балами (максимальна кількість за блок 2 = 75 балів).

Сумарна максимальна кількість - 100 балів.

У разі наявності виправлень відповідь не зараховується. Тестові бали, отримані студентами, за таблицею 1 переводяться в рейтингову шкалу від 100 до 200 балів.

Зарахування для навчання в Житомирський державний технологічний університет здійснюється за рейтинговою системою. Рекомендованими до зарахування до ЖДТУ на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» можуть бути вступники, які набрали не менше 124 балів по фаховим вступним випробуванням.

Для конкурсного відбору осіб, які вступають для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» за спеціальністю «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)», конкурсний бал обчислюється шляхом додавання балів фахового вступного випробування та середнього балу додатку до диплома бакалавра.

Таблиця 1

Переведення тестових балів, отриманих студентами при прийомі на навчання за освітньо-професійними програмами підготовки спеціалістів спеціальності „Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)”, в рейтингову шкалу (від 100 до 200 балів)

<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>
0-1	100	21	121	41	141	61	161	81	181
2	100	22	122	42	142	62	162	82	182
3	100	23	123	43	143	63	163	83	183
4	104	24	124	44	144	64	164	84	184
5	105	25	125	45	145	65	165	85	185
6	106	26	126	46	146	66	166	86	186
7	107	27	127	47	147	67	167	87	187
8	108	28	128	48	148	68	168	88	188
9	109	29	129	49	149	69	169	89	189
10	110	30	130	50	150	70	170	90	190
11	111	31	131	51	151	71	171	91	191
12	112	32	132	52	152	72	172	92	192
13	113	33	133	53	153	73	173	93	193
14	114	34	134	54	154	74	174	94	194
15	115	35	135	55	155	75	175	95	195
16	116	36	136	56	156	76	176	96	196
17	117	37	137	57	157	77	177	97	197
18	118	38	138	58	158	78	178	98	198
19	119	39	139	59	159	79	179	99	199
20	120	40	140	60	160	80	180	100	200

**5. ЗРАЗОК БЛАНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ
ВИПРОБУВАНЬ ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «СПЕЦІАЛІСТ»**

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ПРОТОКОЛ

“ ____ ” _____ 2014 р.

м. Житомир

Білет № _____

фахових вступних випробувань абітурієнта при прийомі на дену (заочну) форму навчання у 2014 році для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності 7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)»

РЕЗУЛЬТАТИ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

№ тесту	Вага вірної відповіді, балів	Відповідь	№ тесту	Вага вірної відповіді, балів	Відповідь
БЛОК 1			БЛОК 2		
1	1		26	3	
2	1		27	3	
3	1		28	3	
4	1		29	3	
5	1		30	3	
6	1		31	3	
...	1		...	3	
25	1		50	3	

Примітка.

Виправлення, декілька позначень і відсутність результату за варіантом відповіді зараховуються як невірний розв'язок завдання.

Результати відповідей: Вірно _____

Невірно _____

За результатами фахових вступних випробувань абітурієнт рекомендований до участі в конкурсі на загальних засадах для зарахування на навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності 7.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» із загальною кількістю _____ тестових балів, відповідно до рейтингової системи (за таблицею переводу) _____ балів.

6. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИРІШЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Господарська діяльність кожного підприємства складається з господарських операцій – фактів підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан активів, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів. Здійснені господарські операції суб'єктом підприємницької діяльності вивчаються в економічному аналізі за допомогою показників.

Кількісний розмір показників визначається за допомогою абсолютних, відносних і середніх величин.

Абсолютні величини відображають розмір показника іменованими числами в натуральних, трудових і вартісних вимірниках. При вивченні показників, які представлені абсолютними величинами, звертають увагу на їх якісну і кількісну визначеність, яка в собі поєднує соціально-економічний зміст, структуру (що, де, коли, яким чином було виміряно), числове значення, адекватність відображення і точність вимірювання показника. Абсолютні величини використовуються як база для визначення відносних величин.

Відносні величини – це частка від ділення двох однойменних або різнойменних показників (коефіцієнт, частка, відсоток). Відповідно до завдань аналізу, при дослідженні однойменних показників фінансової звітності, використовують такі види відносних величин: структури, динаміки, дотримання норм і стандартів, порівняння характеристик об'єктів, інтенсивності. Співвідношенням різнойменних абсолютних величин характеризують якісний майновий та фінансовий стан підприємства.

Середні величини – це узагальнюючі показники, які характеризують рівень змінної ознаки показників в якісно однорідній сукупності. Середні величини можуть бути абсолютними або відносними залежно від вихідної бази для їх розрахунку.

Для здійснення господарської діяльності підприємства необхідні засоби виробництва: будівлі, машини, обладнання, сировина, матеріали, паливо тощо. У сукупності вони складають активи підприємства. Стан та ефективність використання активів безпосередньо впливає на виконання виробничої програми підприємства й можливість отримання прибутку. Залежно від характеру обороту активи підприємства поділяються на необоротні та оборотні.

Основними показниками, що характеризують формування активів підприємства є:

1. Абсолютні величини.

1.1. Валюта балансу:

Валюта балансу (ВБ) є сумою всіх показників в активі або пасиві балансу в гривнях.

$$HA + OA + BM = BK + Zab + DZ + KZ + DM, \quad (1)$$

де HA – сума необоротних активів; OA – сума оборотних активів; DM – сума доходів майбутніх періодів; BK – сума власного капіталу; Zab – сума забезпечень наступних виплат та платежів; DZ – сума довгострокових зобов'язань; ПЗ – сума поточних зобов'язань; BM – сума витрат майбутніх періодів.

Порівняння валюти балансу (або складових активу чи пасиву) можна здійснити шляхом визначення абсолютної зміни показників, тобто на скільки порівнювана величина більша або менша за ту, з якою порівнюють.

$$\text{Наприклад: } \Delta \text{ВБ} = \text{ВБ}_{\text{зв}} - \text{ВБ}_{\text{баз}} \quad (2)$$

Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом є позитивною динамікою, проте слід звернути увагу на те, за рахунок чого вона зросла. Збільшення за рахунок росту власного капіталу є позитивною ознакою, однак при зростанні тільки боргових зобов'язань варто замислитись. Негативним чинником є одночасне збільшення кредиторської заборгованості при низькій ліквідності активів. Зменшення валюти балансу свідчить про деяке згортання діяльності підприємства.

1.2. Сума необоротних активів за залишковою вартістю:

Необоротні активи підприємства – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності. У практиці до них належать засоби виробництва з тривалістю використання понад рік.

До складу необоротних (довгострокових) активів підприємства відносять: основні засоби; нематеріальні активи; капітальні інвестиції; довгострокові фінансові вкладення (інвестиції); довгострокову дебіторську заборгованість; інші довгострокові активи (музейні експонати, бібліотечні фонди, МШП із тривалістю використання понад рік, природні ресурси тощо).

Сума необоротних активів за залишковою вартістю визначається як сума усіх складових за балансовою вартістю.

1.3. Залишкова вартість основних засобів:

Залишкова вартість основних засобів ($ЗВ_{\text{оз}}$) характеризує реальну їхню вартість, ще не перенесена на вартість виготовленої продукції (виконаної роботи, наданої послуги). Вона є розрахунковою величиною і визначається як:

$$ЗВ_{\text{оз}} = ПВ_{\text{оз}} - З_{\text{оз}}, \quad (3)$$

де $ПВ_{\text{оз}}$ - повна первісна вартість, $З_{\text{оз}}$ - накопичена на момент обчислення сума спрацювання основних засобів (знос).

1.4. Сума оборотних активів за балансовою вартістю:

До оборотних активів підприємства належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Виробничі запаси становлять більшу частину оборотних активів виробничого підприємства.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги може мати резерв сумнівних боргів та визначається в структурі майна підприємства за сумою чистої реалізаційної вартості.

Зміна структури активів підприємства в бік збільшення частки оборотних активів може вказувати на:

- формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності засобів підприємства;

- відволікання частини поточних активів на кредитування споживачів товарів (робіт, послуг) підприємства, дочірніх підприємств та інших дебіторів, що свідчить про фактичну іммобілізацію цієї частини оборотних активів із виробничого циклу;

- згортання виробничої бази;
- викривлення результатів оцінки основних засобів внаслідок існуючого порядку їх бухгалтерського обліку та інше.

1.5. Величина власного капіталу:

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями. Основними складовими власного капіталу є статутний капітал, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток. Відомості про розміри статутного і резервного капіталу містяться у статуті підприємства. Показник розміру власного капіталу є одним з головних індикаторів кредитоспроможності підприємства, є основою для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

1.6. Величина зобов'язань підприємства:

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Зобов'язання поділяються на: довгострокові та поточні.

1.6.1. Величина поточних зобов'язань підприємства:

Поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Величина поточних зобов'язань підприємства визначається наступним чином:

$$ПЗ = ККБ + КрЗ + ПЗзР, \quad (4)$$

де ККБ – короткострокові кредити банків, грн.; КрЗ – кредиторська заборгованість, грн; ПЗзР – поточні зобов'язання за розрахунками.

1.6.2. Величина довгострокових зобов'язань підприємства:

Довгострокові зобов'язання – це всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.

До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

2. Відносні величини.

2.1. Питома вага оборотних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства:

Питома вага оборотних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{OA} = \frac{OA}{BB} \times 100\%, \quad (5)$$

де OA – вартість оборотних активів; BB – валюта балансу.

2.2. Питома вага необоротних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства:

Питома вага необоротних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{HA} = \frac{HA}{BB} \times 100\%, \quad (6)$$

де HA – залишкова вартість необоротних активів; BB – валюта балансу.

2.3. Частка власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства:

Частка власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{вк} = \frac{ВК}{ВБ} \times 100\%, \quad (7)$$

де ВК – власний капітал, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

2.4. Частка основних засобів в загальній структурі активів підприємства:

Визначити частку основних засобів в загальній структурі активів підприємства можна за формулою:

$$Ч_{оз} = \frac{ЗВоз}{ВБ} \times 100\%, \quad (8)$$

де ЗВоз – залишкова вартість основних засобів, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

2.5. Частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів підприємства:

Визначити частку дебіторської заборгованості в загальній структурі активів підприємства можна за формулою:

$$Ч_{дз} = \frac{Дз}{ВБ} \times 100\%, \quad (9)$$

де Дз – дебіторська заборгованість за чистою реалізаційною вартістю, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

3. Середні величини.

3.1. Середньорічна вартість активів підприємства:

Середньорічну вартість активів (необоротні та оборотні) визначають за формулою:

$$A_{ср.г} = \frac{(A_{нр} + A_{кр})}{2}, \quad (10)$$

де $A_{нр}$ – вартість активів на початок періоду, грн.; $A_{кр}$ – вартість активів на кінець періоду, грн.;

3.2. Середньорічна вартість необоротних активів:

Середньорічну вартість необоротних активів $HA_{ср.г}$ визначають за формулою:

$$HA_{ср.г} = \frac{(ЗВ_{нр} + ЗВ_{кр})}{2}, \quad (11)$$

де $ЗВ_{нр}$ – залишкова вартість необоротних активів на початок року, грн.; $ЗВ_{кр}$ – залишкова вартість необоротних активів на кінець року, грн.;

3.3. Середньорічна вартість оборотних активів:

Середньорічну вартість оборотних активів визначають за формулою:

$$OA_{ср.г} = \frac{(OA_{нр} + OA_{кр})}{2}, \quad (12)$$

де $OA_{нр}$ – вартість оборотних активів на початок року, грн.; $OA_{кр}$ – вартість оборотних активів на кінець року, грн.

3.4. Середньорічна вартість власного капіталу:

Середньорічну вартість власного капіталу визначають за формулою:

$$BK_{ср.г} = \frac{(BK_{нр} + BK_{кр})}{2}, \quad (13)$$

де $ВК_{np}$ – вартість власного капіталу на початок року, грн.; $ВК_{кр}$ – вартість власного капіталу на кінець року, грн.

3.5. Середньорічна вартість зобов'язань підприємства:

Середньорічну вартість власного капіталу визначають за формулою:

$$З_{ср.г} = \frac{(ДЗ + ПЗ)_{np} + (ДЗ + ПЗ)_{кр}}{2}, \quad (14)$$

де $(ДЗ+ПЗ)_{np}$ – вартість зобов'язань (довгострокових та поточних) на початок року, грн.; $(ДЗ+ПЗ)_{кр}$ – вартість зобов'язань (довгострокових та поточних) на кінець року, грн.

Процес здійснення господарської діяльності підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Даний ефект вимірюється шляхом співставлення отриманого результату з витратами на його досягнення. Якість і обсяг виробленої продукції, рівень собівартості, продуктивність праці, операційний та чистий прибуток характеризують економічні результати діяльності підприємства. Аналіз результатів діяльності підприємства можна здійснювати за допомогою показників:

4. Виручка від реалізації продукції підприємства (з ПДВ):

Виручка від реалізації готової продукції визначається в залежності від вартості одиниці та обсягу продукції за формулою:

$$В = Вод \times О, \quad (15)$$

де $Вод$ – вартість одиниці продукції з ПДВ, грн./од.; $О$ – обсяг реалізації, од.

У випадку якщо відомо скільки становить чистий дохід підприємства, то виручку від реалізації продукції можна визначити за формулою:

$$В = ЧД + ПДВ + АП = 1,2 \times ЧД + АП = (Соб_{од} + П) \times О + ПДВ + АП \quad (16)$$

де $ЧД$ – чистий дохід підприємства, грн.; $ПДВ$ – податок на додану вартість (20%), $АП$ – акцизний податок, $Соб_{од}$ – собівартість одиниці продукції, грн.; $П$ – очікуваний прибуток від одиниці продукції, грн., $О$ – обсяг реалізації певного виду продукції, грн..

Якщо потрібно знайти ПДВ, то відповідно:

$$ПДВ = В / 6 \quad (17)$$

5. Ціна реалізації продукції (без ПДВ):

Ціна реалізації одиниці товару ($Цт$) в торгівельному підприємстві (розрахункова) є сумою ціни придбання товару, торговою націнкою, податкових зобов'язань.

У випадку якщо відомо скільки становить чистий дохід підприємства, то ціну реалізації продукції (грн.) без ПДВ можна визначити за формулою:

$$Ц_{np(без\ ПДВ)} = ЧД / О, \quad (18)$$

де $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, грн./од.; $О$ – річний обсяг реалізації, од.

6. Чистий дохід підприємства від реалізації продукції:

Виручка від реалізації продукції без ПДВ, акцизного збору та інших непрямих вирахувань є чистим доходом підприємства. Виходячи з формули 18 визначимо чистий дохід:

$$ЧД = Ц_{np(без\ ПДВ)} \times О \quad (19)$$

7. Ціна реалізації продукції (з ПДВ):

Ціна реалізації одиниці продукції з ПДВ обраховується як:

$$Ц_{пр(з ПДВ)} = Ц_{пр(без ПДВ)} + ПДВ = 1,2 \times Ц_{пр(без ПДВ)} \quad (20)$$

У випадку якщо відомо величину виручки підприємства (В) та обсяг реалізації, то ціну реалізації продукції з ПДВ можна визначити за формулою:

$$Ц_{пр(з ПДВ)} = В / О, \quad (21)$$

де В – виручка від реалізації продукції, грн./од.; О – обсяг реалізації, од.

8. Виробнича собівартість одиниці реалізованої продукції:

Виробнича собівартість одиниці продукції (Соб_{од}) розраховується як ділення змінних витрат на виробництво продукції на об'єм продукції, що виробляється за рік (або обсяг реалізованої продукції).

$$Соб_{од} = Соб / О \quad (22)$$

9. Величина змінних витрат:

Змінними називають такі витрати, величина яких безпосередньо залежить від масштабів виробництва продукції і характеризують собівартість реалізованої продукції. До таких витрат відносять вартість сировини, витрати на матеріали та напівфабрикати, паливно-мастильні матеріали, амортизація виробничого обладнання, витрати на оплату праці найманих працівників і працівників підприємства, які виконують основну роботу, відрахування на оплату праці, інші операційні витрати.

$$ЗмінВ = Соб_1 + Соб_2 + \dots + Соб_n, \quad (23)$$

де ЗмінВ - змінні витрати підприємства, грн.; Соб_{1-n} – собівартість різних видів продукції, грн.

10. Величина валового прибутку підприємства:

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

$$ВП = ЧД - Соб_{1-n} = ЧД - ЗмінВ \quad (24)$$

Величина валового прибутку підприємства від реалізації певного виду продукції розраховується як різниця чистого доходу та собівартості певного виду продукції:

$$ВП_1 = ЧД_1 - Соб_1 \quad (25)$$

11. Величина постійних витрат підприємства:

Постійні – це такі витрати, що безпосередньо не змінюються при збільшенні або зменшенні масштабів виробництва в короткостроковому періоді. До них відносять: амортизацію загальнопромислових приміщень, заробітну плату управлінських працівників, страхові платежі, ремонт адміністративних приміщень, витрати на збут.

За фінансовою звітністю підприємств до умовно-постійних (ПВ) відносять суми адміністративних витрат (АВ) та витрат на збут (Взб):

$$ПВ = АВ + Взб \quad (26)$$

12. Величина операційного прибутку підприємства:

Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу за вирахуванням витрат періоду: адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних

витрат і обраховується за формулою:

$$ОПП = ЧД + ІОД - СР - ІОВ - АВ - ВЗ = ВП + ІОД - ПВ - ІОВ, \quad (27)$$

де ЧД – чистий дохід основної операційної діяльності, грн.; СР – собівартість реалізованої продукції, грн.; АВ – адміністративні витрати, грн.; ВЗ – витрати на збут, грн.; ІОД – інші операційні доходи, грн.; ІОВ – інші операційні витрати, грн.; ПВ- постійні витрати підприємства, грн..

13. Величина операційних витрат підприємства:

Операційні витрати визначаються за формулою:

$$ОВ = МВ + ОП + АМ + СЗ + ІН \quad (28)$$

де МВ – матеріальні витрати, грн.; ОП – витрати на оплату праці основних робітників, грн.; АМ – амортизаційні відрахування, грн.; СЗ – відрахування на соціальні заходи, грн.; ІН – інші операційні витрати, грн.

14. Темп приросту операційних витрат підприємства:

Темп приросту операційних витрат підприємства можна визначити за формулою:

$$T_{(ОВ)} = \left(\frac{ОВ_{зв}}{ОВ_{баз}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (29)$$

де ОВ_{зв} – операційні витрати за звітний період (на кінець року), грн.; ОВ_{баз} – операційні витрати за базовий період (на початок року), грн.

15. Темп приросту змінних витрат підприємства:

Темп приросту змінних витрат підприємства можна визначити за формулою:

$$T_{(ЗмінВ)} = \left(\frac{ЗмінВ_{зв}}{ЗмінВ_{баз}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (30)$$

де ЗмінВ_{зв} – змінні витрати за звітний період (на кінець року), грн.; ЗмінВ_{баз} – змінні витрати за базовий період (на початок року), грн.

16. Частка елемента витрат підприємства в загальній величині операційних витрат визначається як ділення окремого елемента до загальної суми операційних витрат підприємства та множиться на 100%.

Визначення ефективності виробництва полягає в оцінці його результатів. При цьому в системі показників ефективності виробництва можна виділити такі групи показників: ефективності використання необоротних та оборотних активів, ефективності використання праці та капітальних вкладів, узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства. Кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Основними показниками даного розділу є:

17. Коефіцієнт зносу основних засобів:

Коефіцієнт зносу основних засобів (Кзн), що відображає частку вартості основних засобів, уже перенесену на вартість виготовленої підприємством продукції, і, водночас, характеризує ступінь зносу основних засобів підприємства станом на певну дату. Коефіцієнт обчислюється як відношення суми накопиченого зносу до первісної вартості основних засобів:

$$K_{зн} = \frac{З_{оз}}{ПВ}, \quad (31)$$

де $З_{оз}$ - знос основних засобів (накопичена амортизація) на кінець року, грн.;
ПВ – первісна вартість основних засобів на кінець року, грн.

18. Коефіцієнт придатності основних засобів:

Коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{прид}$) характеризує незношену частку основних засобів підприємства станом на певну дату. Він обчислюється за формулою:

$$K_{прид} = \frac{ЗВ}{ПВ}, \quad (32)$$

де ЗВ – залишкова вартість основних засобів на кінець року, грн.

Між коефіцієнтами зносу та придатності існує такий зв'язок

$$K_{зн} + K_{прид} = 1 \quad (33)$$

19. Коефіцієнт оборотності оборотних активів на підприємстві:

Коефіцієнт оборотності ($K_{об}$) характеризує кількість оборотів оборотних засобів за певний період, як правило, за рік. Обчислюється за формулою:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{ОА_{ср.в}}, \quad (34)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн., $ОА_{ср.в.}$ – середньорічна вартість оборотних активів, грн.

20. Термін оборотності оборотних активів ($T_{об}$):

Тривалість обороту характеризується кількістю днів, протягом яких активи проходять усі стадії одного кругообороту. У процесі придбання активи з грошової форми переходять у продуктивну, тобто набувають форми засобів виробництва; у процесі виробництва засоби виробництва набувають форму предметів обороту – готової продукції, тобто переходять з продуктивної форми у товарну; у процесі продажу готова продукція знову набуває грошової форми, але уже в збільшеному розмірі – на суму прибутку. Цей показник найбільш наочний і забезпечує порівняння показників оборотності. Чим менша тривалість одного обороту, тим швидше майно здійснює свій кругооборот та ефективніше використовується підприємством.

$$T_{об} = \frac{365}{K_{об}}, \quad (35)$$

де 365 – це кількість днів у році, $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

21. Коефіцієнт використання матеріалу або коефіцієнт виходу готової продукції ($K_{вих}$):

Коефіцієнт використання матеріалів відображає ефективність виробничого процесу зі зменшенням відходів. Даний коефіцієнт також називають коефіцієнтом виходу готової продукції і обраховується за формулою:

$$K_{вих} = \frac{m_{зн}}{m_{матер}}, \quad (36)$$

де $m_{зн}$ - маса виробу або маса готової продукції, кг; $m_{матер}$ - маса витрачених матеріалів, кг.

22. Фондовіддача на підприємстві:

Фондовіддача – відношення обсягу випущеної продукції у вартісному вигляді до середньорічної вартості основних засобів.

$$\Phi_v = \frac{\text{ЧД}}{\text{ОЗср.в}}, \quad (37)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн., ОЗср.в. – середньорічна вартість основних засобів, грн.

23. Фондомісткість на підприємстві:

Фондомісткість – показник зворотній фондовіддачі; характеризує, яка частина середньорічної вартості основних засобів припадає на 1 грн. випущеної підприємством продукції. Визначається як відношення середньорічної вартості основних засобів до обсягу випущеної підприємством продукції.

$$\Phi_m = \frac{\text{ОЗср.в}}{\text{ЧД}}, \quad (38)$$

24. Продуктивність праці працівників підприємства у вартісному вираженні:

Продуктивність праці працівників підприємства (ПП) характеризує рівень ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Здатність праці створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ. Визначається за формулою:

$$\text{ПП} = \frac{\text{ЧД}}{\text{СЧП}}, \quad (39)$$

де СЧП – середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб; ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн.

25. Фондоозброєність працівників підприємства:

Фондоозброєність (Фозб,) показує вартість основних засобів підприємства, яка припадає на одного працівника промислово-виробничого персоналу і характеризує ступінь його озброєності фондами. Обчислюється за формулою:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{\text{ОЗср.в}}{\text{СЧП}}, \quad (40)$$

де ОЗср.в - середньорічна вартість основних засобів, грн.; СЧП – середньорічна чисельність працівників, осіб.

Враховуючи визначення попередніх показників формул 37 та 39 можна рівень фондоозброєності виразити через відношення продуктивності праці до фондовіддачі:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{\text{ПП}}{\Phi_v} \quad (41)$$

26. Рентабельність активів підприємства за чистим прибутком:

Показник рентабельності активів використовується, якщо досліджується ефективність постійних довгострокових вкладень усіх інвесторів для забезпечення господарської діяльності підприємства. Рентабельність активів дозволяє провести порівняння прибутковості різних підприємств, він вимірює, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства, незалежно від того чи є вони власністю цього підприємства, чи одержані в борг. Такий підхід дозволяє порівнювати прибутковість підприємств з різною структурою активів і визначається за формулою:

$$PA = \frac{ЧП}{Аср.в} \times 100\% = \frac{ЧП}{ВБср.в} \times 100\%, \quad (42)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.; Аср.в. – середньорічна вартість активів, грн.; ВБср.в – середньорічна вартість валюти балансу, грн..

27. Рентабельність власного капіталу підприємства за чистим прибутком:

Рентабельність власного капіталу (Рвк) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:

$$P_{вк} = \frac{ЧП}{ВКср.в} \times 100\%, \quad (43)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.; ВКср.в – середньорічна вартість власного капіталу підприємства, грн.

28. Рентабельність операційної діяльності підприємства за операційним прибутком:

Рентабельність операційної діяльності свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням і збутовою діяльністю та іншими операційними витратами. Показник рентабельності показує суму прибутку, одержану в розрахунку на 1 грн. цих витрат.

$$Род = \frac{ОПП}{ОВ} \times 100\%, \quad (44)$$

де ОПП – прибуток від операційної діяльності, грн.; ОВ – операційні витрати підприємства, грн.

29. Рентабельність продаж (чистого доходу) за чистим прибутком підприємства:

Рентабельність продажу продукції або чистого доходу визначається за формулою:

$$P_{пр} = \frac{ЧП}{ЧД} \times 100\%, \quad (45)$$

30. Рентабельність продукції підприємства:

Рентабельність продукції визначається за формулою:

$$P_{пр} = \frac{\Pi}{Соб} \times 100\%, \quad (46)$$

де Π – прибуток отриманий від реалізації продукції, грн.; Соб – собівартість продукції, грн.

31. Рівень платоспроможності підприємства:

Платоспроможність є відносним показником інтенсивності, який визначається шляхом відношення двох різнойменних величин. За чисельник цього відношення береться величина явища (показник вартості об'єктів платіжних засобів), ступінь поширення якого вивчається, а у знаменнику – величина того середовища (поточних зобов'язань), в якому розвивається (поширюється) це явище. Загальна платоспроможність (ПЛТ) – відносна величина інтенсивності, показує, скільки одиниць платіжних засобів припадає на одиницю поточних зобов'язань і обраховується за формулою:

$$ПЛТ = \frac{ОА}{ПЗ}, \quad (47)$$

де ПЗ – поточні зобов'язання, грн., ОА – вартість оборотних активів, грн.

32. Мінімальний обсяг реалізації підприємства (точка безбитковості):

Операційна діяльність з виготовлення продукції або надання послуг вважається врівноваженою, коли виручка (дохід) від продажу цієї продукції/послуг дорівнює сукупним витратам. Цей обсяг продукції називають також точкою безбитковості або мінімальним обсягом реалізації продукції (T_6) і обраховують аналітичним методом:

$$T_6 = \frac{ПВ}{Ц_1 - C_1}, \quad (48)$$

де ПВ – постійні витрати підприємства за умови виробництва конкретного виду продукції, грн.; C_1 – ціна одиниці продукції, грн.; C_1 – змінні витрати на одиницю продукції, грн.

33. Амортизаційні відрахування (АВ):

Амортизаційні відрахування визначаються залежно від виду необоротних активів та методу нарахування амортизації. Найбільш простим і популярним є прямолінійний метод, що розраховується таким чином:

$$AB = (ПВ - ЛВ) / t, \quad (49)$$

де ПВ – первісна вартість необоротних активів (або балансова на початок 1 року експлуатації), грн.; ЛВ – ліквідаційна вартість необоротних активів, грн.; t – термін корисного використання об'єкта необоротних активів, років.

Окрім прямолінійного методу нарахування амортизації відповідно до Податкового кодексу України існують наступні: зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, виробничий та кумулятивний.

34. Чисельність працівників:

Визначення (планування) чисельності працівників відбувається або за трудомісткістю робіт, або за рівнем обслуговування і визначається за формулою:

$$\varphi = \frac{T_1 \times O}{\Phi_{pc} \times K_{вн}}, \quad (50)$$

де T_1 – трудомісткість виробництва одного виробу, нормо-год; O – виробнича програма або обсяг виробництва, од.; Φ_{pc} – фонд робочого часу одного працівника, год.; $K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб - 4-те вид. - К.: Каравела, 2011. - 352.
2. Цал-Цалко Ю.С. Економіка підприємства / Ю.С. Цал-Цалко, Б.І. Холод-Житомир: ЖІТІ, 2000. – 330с.
3. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник./ Ю.С. Цал-Цалко. – Ж.: Спілка економістів України, 2009. – 504 с.
4. Шваб Л.І. Економіка підприємства / Л.І. Шваб – К.: Каравела. 2007. – 584с.

Додаткова література:

5. Багров В.П. Економічний аналіз: Навч. посібник. / В.П. Багров, І.В. Багрова - К.: ЦУЛ, 2006. - 160с.
6. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: Теорія та практика: Навчальний посібник. / О.Я. Базілінська - К.: ЦУЛ, 2009. - 328с.
7. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / [Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю.] - 2-ге вид. - К.: КНЕУ, 2009. - 592с.
8. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. / І.М. Бойчик - 2-ге вид., доп. і перероб. - К.: Атіка, 2006. - 528с.
9. Верхоглядова Н.І. Економіка підприємства: Навч. посібник. / Верхоглядова Н.І., Ядранський Д.М., Іваннікова Н.А. - К.: Професіонал, 2008. - 384с.
10. Воронко О.С. Економічний аналіз: навч. посібник. / О.С. Воронко, Н.П. Штепа - Львів: Новий світ, 2012. - 279 с.
11. Дєєва Н.М. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / Н.М. Дєєва, О.І. Дедіков - К.: ЦУЛ, 2007. - 328с.
12. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. Шегди А.В. - К.: Знання, 2006. - 614с.
13. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підручник. / О.С. Іванілов - К.: ЦУЛ, 2009. - 728с
14. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. / В.В. Іванова - К.: ЦНЛ, 2006. - 472с.
15. Кармазін В.А. Економічний аналіз: Навч. посібник. / Кармазін В.А., Савицька О.М. - К.: Знання, 2007. - 255с.
16. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: Підручник/ Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г.; За ред А.Г. Загороднього. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 487с.
17. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства. / [Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А.] - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: ЦУЛ, 2007. - 400с.
18. Маслак О.І. Економіка промислового підприємства: навч. посібник. / О.І. Маслак, Л.Д. Воробйова - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 172 с.
19. Мацибора В.І. Економіка підприємства: Навч. посібник. / Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. - К.: Каравела, 2009. - 312с.
20. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник/ С.З.Мошенський,

О.В. Олійник; За ред. Ф.Ф.Бутинця. - 2-ге вид., доп .і перероб. - Ж.: Рута, 2007. - 704с.

21. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336с.

22. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. / В.О. Подольська, О.В. Яріш - К.: ЦУЛ, 2007. - 488с.

23. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник/ П.Я. Попович / 3-тє вид., .перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 630с.

24. Тарасенко Н.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. / Н.В. Тарасенко, І.М. Вагнер - Львів: Новий Світ , 2011. - 444 с.

25. Тарасюк Г.М. Планування комерційної діяльності: Навч. посібник. / Г.М. Тарасюк - Ж.: ЖДТУ, 2004. - 430с.

26. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація: Монографія./ Ю.С.Цал-Цалко - Ж.: ЖДТУ, 2004. - 506с.

*Голова фахової атестаційної комісії,
завідувач кафедри економіки підприємства ЖДТУ,
д.е.н., професор*

В.К. Данилко